

Festival Alanı

Bölüm # 13

Hazırlayan ve Sunan: Esra A. Aysun,
Türkiye Sanat Direktörü, British Council

Pazartesi 14.00, 11.05- 26.11. 2020

@ 95.0 Açık Radyo

Festival Alanı'nda Festival Hikayeleri

11 Mayıs'tan 26 Ekim'e kadar her iki haftada bir Pazartesi saat 14.00'de Festival Alanı'nda Açık Radyo'da yaratıcı sektörlerden ve sivil toplumdaki iki profesyonelle toplumsal cinsiyet eşitliği üzerine kısa sohbetler gerçekleştirdik. Festival Alanı, 2020 Küresel Cinsiyet Eşitsizliği Raporu'na göre toplumsal cinsiyet eşitliğine erişmemize en az 100 yıl olduğunun açıklandığı, her gün yeni bir felaket gündemi ile karşılaştığımız bu olağanüstü dönemde gerçekleşti.

Bu alanın bir festival alanı olmasının nedeni olan ve 2021 yılında British Council liderliğinde İstanbul'da düzenlenecek olan Women of the World¹ - Dünya Kadınları Festivali'nin renkli ve kapsayıcı sesini ilk kez Festival Alanı'na konuk olan, farklı alanlardan 24 kadın ile toplumsal cinsiyet eşitliği gündeminin dinmeyen tartışmalarına yer vererek duyurduk.

Festival Alanı'nın temel amacı yaratıcı alan profesyonellerinin toplumsal cinsiyet eşitliğindeki sözlerini daha duyulur kılmaktı, kültür ve sanat alanının da sivil toplumun önemli bir parçası olarak bu mücadelede yer aldığı biraz olsun altını çizmek. İşte bu yüzden programa kültür ve sanat alanındaki kadın gücünü konuşarak araştırmacı ve editor Ceren Yartan ve Arter İletişim Direktörü İlkey Baliç ile pandeminin bizi epey uzun süreli olarak evlere kapatmış olduğu gerçeği ile yüzleştirdik, tüm yaşam pratiklerimizi tekrar değerlendirmek zorunda kalırken, aynı gemide olmak söylemini de artık sorgulamaya başladığımız dönemde başladık.

Elbette alanın hali hazırda yaşadığı zorlukların pandemi ile iyice çıkılmaz bir noktaya geldiğinden bolca bahsettik. 'Kadın çalışan sayısının ağırlıkta ve eleştirel perspektifi ve yenilikçi düşünceleri içinde barındırması nedeniyle ilerici diyebileceğimiz bu alandaki toplumsal cinsiyet meselesini emek üzerinden' konuştuk. Kültür sanat bir yandan kadınlara yönelik yargılardan uzak ve eşit bir alan olmasına rağmen yeni de kadın ve queer profesyonellerin bu kırılğan yapıda maruz kaldıkları işe alım, terfi, kariyer gelişimi konularındaki eşitsizlikleri vurguladık. Alandaki kadın çoğunluğunun çoğu zaman çok da paraya ihtiyacı olmayan, zevk için çalışan insanlar gibi görülmesinden ve hak arayışlarının durdurulmasına değindik. Ama bütün bu alandaki kendinden mevcut sorunların biz kadınlar tarafından sessizce göğüslenip ilerletildiği dönemin artık geride kaldığında ve daha talepkar, haklarımızı arayan, emeğimizin görünür olmasını isteyen taraf olduğumuz gerçeğinde uzlaştık.

Alandaki güç dengelerini konuşurken bir sonraki bölümde WOW Festivali İstanbul Danışma Kurulu Üyesi ve Anadolu Kültür Direktörü Asena Günel ve SES Eşitlik ve Dayanışma Derneği Kurucu direktörü Gülseren Onanç ile Politika, Liderlik ve Güç konuşarak devam ettik.

Pandemi döneminde dünyada en iyi yönetim becerisini gösteren ülkelerin liderlerinin hep kadın olduğu vurgusuna odaklandık. Gülseren Onanç'ın kumandan tipi liderlik olarak tanımladığı, özellikle muhafazakar, otoriter ve güçlü erkeklerin doğaya, kadına, cinsel eğilimi farklı olanlara, mültecilere, her türlü ötekine karşı sürdürmek istedikleri bir hakimiyeti yeni dönem kadın liderlerin yıkıp yıkmadığına baktık. Empati ve kapsayıcılıkla öne çıkan Merkel ve Arden gibi liderlerin fark yaratan politikaları ve uygulamaları ile gurur duyduk. Ancak Asena bize kadınların salt kadın oldukları için siyasette varolmalarının bize eşitlikçi bir politika sağlamadığını hatırlattı.

¹ <https://www.britishcouncil.org.tr/programmes/arts/wow-istanbul/acik-radio-programme/equality-health>

Ama yine de son dönemde dünyadaki pandemi siyasetindeki iyi örneklerin hep kadın liderlerden geliyor olması gerçeği bize umut verdi. Türkiye’de ise özellikle sivil toplumdaki kadın liderliğinin güçlü bir kadın hareketinin oluşmasını olanaklı kılmış olmasını ve bu hareket ve örgütlenmenin farklı yönelim ve jenerasyonlarla sürüyor olmasını da kutladık.

Festival Alanı’nda odak konu ne olursa olsun herkesin değindiği gerçek, kadınların üzerindeki ev içi emek yükü oldu. Salgın dönemi bazılarımıza koruma sağlayan evlerin diğer yandan birçok kadın için şiddetin mekanı ve kaynağı olarak vurgulanması Festival Alanı’nda da sıklıkla dile getirildi. Deniz Kandiyotti’nin de çok etkileyici bir şekilde vurguladığı gibi ‘salgın, modern kadının yaşadığı illüzyonu yıktı geçti’² Kadınların profesyonel hayatın yanısıra sorgusuzca direkt ya da başka kadınların emeklerine dayanarak üstlendikleri çocuk eğitimi, yaşlı bakımı, ev işleri gibi tüm sorumluluklarla dört duvar içerisine hapsolunca yüzleşmeleri şüphesiz bambaşka bir evre başlattı.

Pandemi döneminde cinsiyetler arası iş yükü eşitsizliklerinin de mekansal bir sembolü olan ev’i WOW Festivali İstanbul Danışma Kurulu Üyesi ve Boğaziçi Gösteri Sanatları Organizasyon Direktörü Ülker Uncu ve Birleşmiş Milletler Kadın Birimi Program Yöneticisi Zeynep Aydemir Koyuncu ile masaya yatırdık. Dünya genelinde erkeklerin, ücretsiz ev ve bakım işlerine hayatları boyunca ortalama 4 yıl harcarken kadınların 10 yıl harcadığını duymak sarsıcı oldu. Pandemi artan ev içi şiddet vakalarının rakamlarının ağırlığından ancak iyileştirme metotlarını dinleyerek biraz olsun hafifledik. BM Kadın Birimi’nin hazırladığı, şiddete uğrayan bir kadının kendisini ve varsa çocuklarını nasıl güvende tutabileceğini anlatan ‘Güvenlik planım’ı ve de okuma yazma bilmeyen ya da görme engelli kadınlar için oluşturulan ses kayıtlarını Zeynep’den dinlemek yüreğimize su serpti. BGST Tiyatro’nun Her Güne Bir Vaka ismi ile yayınladığı yedi farklı kadın hikayesini bu dönemde tiyatro yerine Youtube üzerinden izlediğimize, yaratıcılığın evlerde hapis kalmamasına sevinerek şükrettik.

Programın en dinamik bölümü sporun değiştirici gücünü Kızlar Sahada kurucusu Melis Abacıoğlu ve Trabzonspor Kulübü’nün Kurumsal İletişim ve Kültürel İşler Müdürü Sevecen Tunç ile konuştuğumuz program oldu. Sporla büyüyen ve sporu hayatlarının merkezine almış olan bu iki genç kadından futbolu bambaşka bir bakış açısı ile dinledik. Melis bize kız çocukları ve kadınlara yapamazsın diye kodlanan toplumsal cinsiyet yargılarını futbol sahasında kıran proje olarak tanımlanan Kızlar Sahada’yı anlattı. Ve kendini Homo Ludens, yani oyun oynayan insan olarak ifade eden Sevecen’in cümleleri ise hafızalarımıza kazındı: ‘Yani bir kere spor dünyası ataerkil yapıyı meşrulaştıran bir dünya diyoruz ya bileşenlerine baktığımızda spor dediğimizde aklımıza ne geliyor? İşte fiziksel güç, dayanıklılık, rekabet, Melis’in bahsettiği gibi mücadele, hırs ama bunların hepsi aynı zamanda böyle hegamonik erkeğin de bileşenleri. Tam da bu nedenle bence kadınların, kız çocukların spora katılımı çok önemli, çünkü o spor alanındaki hegamonik yapıya, düzene çomak sokuyor. Bu nedenle de tamamı ile katılıyorum Melis’e. Spor bu yapıyı tersyüz ettiği için de kadınların hep ortasında olması gereken bir alan.’ (Festival Alanı, 4. Bölüm, 22 Haziran 2020)

En renkli bölüm ise kuşkusuz şehirde queer yaratıcılık oldu. İkisi de LGBTİ artı hakları aktivisti olan performans sanatçısı Kübra Uzun ve editör ve yazar Seçil Epik’le son otuz yıldır Türkiye’de

² <https://www.gazeteduvar.com.tr/gundem/2020/04/30/deniz-kandiyoti-salgin-modern-kadinin-yasadigi-illuzyonu-yikti-gecti>

feminist hareketle birlikte sivil hareketin bir parçası olan LGBTİ artı hareketini konuştuk. Son beş yıldır engellenmekte olan Onur Haftası yürüyüşlerinin, kapalı olma halinin bu sefer de Kovid-19 nedeniyle çevrimiçiye taşınarak daha da kapalı bir hale gelebilecekken müthiş bir yaratıcılıkla gerçekleştiğini deneyimledik. Pride'ın YouTube tarafından engellenen Hormonlu Domates akşamının hemen zoom'a taşınarak etkinliğin devam edebilmesi, yürünemese de bir web sitesi üzerinden tüm LGBTİ artı bireylerin kendilerini buradayız diyerek online olarak harita üzerinde gösterebilmesi eşsizdi.

Seçil ve Kübra ile İstanbul Sözleşmesi'nde yer alan 'cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği' ibareleri ile alevlenen tartışmaları da konuşunca mikrofonu bu sefer

Feminist Hukuk ve Adalet için iki avukata uzattık. WOW festivali İstanbul Danışma Kurulu Üyesi ve Kadın Cinayetleri'ni Durduracağız Platformu'ndan Avukat İpek Bozkurt ve Avukat Selin Nakipoğlu ile çoklu barolar sisteminin kadın hakları savunuculuğuna yapacağı darbeyi, pandemide askıya alınan ilk yasa olan 6284'ü, TCK103 Çocuk İstismarı Affı önerisini ve İstanbul Sözleşmesi tartışmalarını konuştuk. Kadınların 'yaşam hakkını' korumak ve toplumsal cinsiyete dayalı kadın cinayetlerini önlemek için bu iki kadının sürdürdüğü dirayetli mücadeleyi dinlemek oldukça gurur ve ümit verici oldu.

Festival Alanı'nda çok gözönünde olmayan, değinilmeyen konulara da yer vermeye gayret ettik. Ve 'eşit erişilebilirlik' olarak tanımladığımız hak arayışını Ankara'dan konuklarımızla, klinik psikolog ve engelli hakları aktivisti Dr. Beyza Ünal ve Engelsiz Filmler Festivali Yönetmeni Ezgi Yalınalp ile yaptık. Erişilebilirlik üzerine Türkiye'de tüm bireyler için yapılması gereken çok şey varken, kültür ve sanat alanının toplumdaki eşitlik anlayışını geliştirmek, uygulanan çoklu ayrımcılığa dikkat çekmek için yapabileceklerini, Engelsiz Filmler Festivalleri üzerinden dinledik. Beyza'nın vurgusu ise önemliydi: 'Kadınların yaşadığı pek çok sorunun kat kat fazlasını engelli kadınlar engelli oldukları için yaşıyorlar. Engellilerin yaşadığı sorunların kat kat fazlasını da kadın olduğu için yaşıyor engelliler' (Festival Alanı, 7. Bölüm, 3 Ağustos 2020.)

Program süresince pandeminin üzerimizdeki etkilerini hep takipte kaldık. Yenidenbiz Genel Sekreteri Öznur Akçin ve WOW Festivali İstanbul Danışma Kurulu Üyesi ve YADA Vakfı Araştırma Direktörü Rümeyza Çamdereli ile Türkiye'de yüzde elli beş oranında bir kadın liderliğini gördüğümüz Sosyal Girişimciliği konuştuk. Pandemi ile kadınların erkeklere göre işlerini neredeyse iki katı kaybetme tehlikesiyle karşı karşıya kaldıklarını dinledik. Kadın girişimciliği ayrımına göre verilen desteklerin sadece proje bazlı değil, daha sürdürülebilir ve kadınların kendi gerçeklerine göre şekillendirilebilir olmasının gerekliliğinin altını çizdi konuklarımız. Ve sözü Rümeyza'ya bırakalım: 'Kadınlar hep böyle kötü zamanlarda meseleyi tersine çevirmeyi becerebilmişler. Kadın hareketleri hep bir savaş zamanında, kötü koşullarda kendini bir şekilde var edebilmiş, ayakta durmayı başarabilmiş bir hareket. Umarım bunarı da aşacak bir dönem olur ve daha bütünlüklü politikalarda da hem girişimciliği, hem istihdamı kapsayan geniş katılımlı başarıya ulaştığımız bir süreç bizi bekler' (Festival Alanı, 8. Bölümü, 17 Ağustos 2020.)

Konu sağlıkta eşitlik gelince ikisi de Sabancı Üniversitesi'nde öğretim üyesi olan Doç. Dr. Ayşecan Terzioğlu ve Dr. Özge Akbulut ile biraraya geldik. Nano teknoloji ile ürettiği meme modelleri sayesinde meme kanserinin erken dönemde teşhis edilebilmesine katkı sağlayan Surgitate'in kurucusu Özge programa ancak memeye meme diyebilirim katılırim diyince şaşırımdım ama verdiği örnek çarpıcı: Meme kanserine de göğüs kanseri deniyor olması.

Yaptıkları meme modellemelerinin erotik içerik kapsamına alınıp sosyal medyada yasaklanması gibi akla hayale sığmayan deneyimler dinledik. Konuklarıma pandeminin gelecek planları üzerinde yaptığı etkiler sorduğumda yine çarpıcı cevaplar aldım. Özge bu sefer meme koruyucu cerrahi üzerine yaptıkları çalışmaları online bir eğitim modülüne dönüştürmek üzere çalıştığını anlattı. Ayşecan ise gemi metaforuna değinerek kimimizin güvertede deniz manzarasının tadını çıkarttığı, kimimizin kazan dairesinde çalıştığı, kimimizin mutfakta bazılarımızın ise birinci mevkiideki kamarasında uyumasına dem vurarak, çalışmalarını hastalık, COVID-19 deneyimi gibi anlatıları nasıl politik, ekonomik ve toplumsal eşitsizliklerle ve ayrımcılıklarla iç içe geçiyor inceleyeceğini belirtti.

Bu iki değerli akademisyenle yaptığımız sohbetin devamında bir sonraki bölümü eğitime ayırmamız şaşırtıcı olmamalı. TurkishWIN Kurucusu Melek Pulatkonak ve Sabancı Üniversitesi Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Çalışmaları Mükemmeliyet Merkezi'nde Mor Sertifika Proje Koordinatörü Ceyda Karadaş ile toplumsal cinsiyet eşitliği lensi ile yeni öğrenme modellerini konuştuk. Ceyda'dan 2007'den beri devam eden, Sabancı Vakfı tarafından desteklenen Mor Sertifika Programı'nın amacının, müfredatta yer bulamayan toplumsal cinsiyeti liselerde sınıf içinde konuşulabilir bir hale getirmeye çalışmak olduğunu öğrendik. Sanırım en şaşırtıcısı projede, toplumsal cinsiyete odaklandıkları için yalnızlığa mahkum olan öğretmenlerle dayanışma ve mentörlük programlarının da yapılmasını dinlemek oldu. Bir öğretmenin meslek hayatı boyunca üç bin öğrenci ile iletişime geçtiğini duymak insanda olası değişimin gücünü hissetmesini sağlıyor. Başka bir dayanışma hikayesi olarak da Melek'ten global kız kardeşlik çemberi olan TurkishWIN' i ve Bin Yaprak'ı dinledik. Kadınların yüzde yetmiş gibi yüksek bir oranının sokağa çıkarken 'nereye gidiyorsun' sorusunun yanıtını vermek zorunda kaldığını biliyor muydunuz? İşte bu nedenle oluşturulan dijital platformları, buradaki networklerle değişen hayat hikayelerini dinlemek yüreklendirici oldu. Aydın'ın bir köyünde oturan iki senedir iş arayan, üniversite mezunu Nimet'in BinYaprak'ta seyrettiği canlı yayına katılan ve yeni Aydın'da yaşayan bir sosyal girişimci olan Tülin'le tanışınca değişen hayatı gibi.

En yaratıcı bölüm ismi İKSV'nin şu an üzerinde çalıştığı 9. Kültür Politikaları raporunun da başlığı olan 'Sürdürülebilir Bir Gezegen için Kültür-Sanat' oldu. Rapor çalışmalarını WOW Festivali İstanbul Festivali Danışma Kurulu Üyesi ve İKSV Kültür Politikaları Çalışmaları Direktörü Özlem Ece ve Bahçeşehir Üniversitesi'nden Dr.Hande Paker'den dinledik. Kültür-sanat ile yaratıcılığın çevresel sürdürülebilirlikle olan ilişkisini inceleyecek olan raporu okumak için daha beklememiz gerekiyor ama konuklarımızdan iklim krizine sebep olan pratikleri dönüştürmede kültür ve sanatın oynadığı rolü görünür kılmak isteğini dinlemek oldukça değerliydi.

Son bölümde ise sanatçı Eda Gecikmez ve Pera Müzesi Film ve Video Programları Sorumlusu Gizem Bayıksel ile Sanatta Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Aktivizmi'ni konuştuk. Eda ve Gizem, Kırmızı Kart ve SusmaBitsin gibi dahil oldukları kolektif hareketleri anlatarak, biraraya gelişlerin, feminist dayanışmanın gücünden nasıl beslendiklerinden bahsettiler. En değerli kazanım ise bu dayanışmanın sadece cinsiyete bağlı değil, her türlü ayrımcılık ve istismar için mücadele becerisi kazandırdığını duymak oldu.

Türkiye'de bireysel kadın özgürlüklerinin özellikle toplumsal cinsiyet tartışmalarıyla aile kavramına adeta hapsedilmeye çalışıldığı ve bunun ne yazık ki muhafazakarlaşan bir kültür politikası haline getirildiğini deneyimliyoruz. Ancak geriye atılan her adıma karşı biliyoruz ki

birbirinden ne kadar farklı fraksiyonda olsalar da birçok farklı sivil toplum kolektifi, hareketi ileriye doğru on kat daha fazla adım atıyor. Artık daha çok farklı ses biraraya geliyor, birlikte düşünüyor ve çözüm üretiyor. Ve biz beraber olmaya devam ettikçe de bu mücadelenin güçlü olacağına şüphe yok. Bu gücü hissettiğimiz Festival Alanı'ndaki karşılaşmalar ve diyalogların 2021'de WOW Festivali İstanbul ile devam edecek olmasından dolayı bu bir veda değil. Her program sonunda telaffuz ettiğimiz gibi: İstanbul Sözleşmesi Yaşatır!